

TUSSEN BIDDEN EN VLOEKEN IN

Heb ik gezondigd, wat doe ik U daarmee aan, Bewaker der mensen? (Job 7:20)

Gerard Reve schreef ooit het beroemde gedicht 'Graf te Blauwhuis'. Het gaat zo:

Hij rende weg, maar ontkwam niet,
en werd getroffen, en stierf, achttien jaar oud.
Een strijdbaar opschrift roept van alles,
maar uit een bruin, geëmaljeerd portret
kijkt een bedrukt en stil gezicht.
Een kind nog. Dag, lieve jongen.

Gij, die Koning zijt, dit en dat, wat niet al, ja ja, kom er eens om,
Gij weet waarom het is, ik niet.
Dat Koninkrijk van U, weet U wel, wordt dat nog wat?

Wat vindt u daarvan? Mag ik eens raden? Veel mensen zullen het te oneerbiedig vinden. En dat is wel een beetje te begrijpen ook, want er wordt nogal wat in de mond genomen! En dat tegen God zelf! En toch is het maar de vraag of het te vrijpostig is, want daarover gaat het vanmorgen: over iets dat lijkt op vloeken, maar dat eigenlijk een vorm van bidden is. Maar dan heb ik het niet meer over een schrijver uit onze tijd, maar over een heilige uit de bijbeltijd: Job. Hij was een man op wie niets aan te merken was: vroom, oprecht, godvrezend en wijkende van het kwaad. Daar moeten we straks nog maar eens even aan denken: wanneer we horen wat Job allemaal over en tot de Eeuwige durfde te zeggen.

Dat valt in eerste instantie nog wel mee. Job spreekt tegen zijn vrienden. Hij klaagt. En daar valt in te komen na alles wat hij heeft meegemaakt. Wie zal dan niet klagen? En toch moeten we hier al meteen iets meer zeggen over Job. Want als we goed opletten zien we dat Job niet alleen klaagt over zichzelf. Hij klaagt over *al* het leed op aarde. 'Heeft niet *de* mens een zware dienst op aarde?' Hij klaagt niet alleen over zichzelf ('waarom ik?'), nee, hij klaagt ook om anderen. Job stijgt zelfs in zijn verdriet boven zichzelf uit. Het lijden maakt veel mensen egocentrisch – noodgedwongen vaak. Maar Job heeft in zijn eigen ellende ook nog oog voor anderen.

Maar opzienbarend wordt het pas wanneer hij zegt: 'Maar nu zal ook ik mijn mond niet bedwingen.' Hoezo: niet bedwingen? Hij heeft er toch al behoorlijk veel uitgegooid? Ja, maar dat was tegen zijn vrienden. Maar vanaf nu spreekt hij tegen God zelf. Dat is voor het eerst. Het lijkt alsof Job zich al die tijd heeft ingehouden. Maar nu barst de bom. Hij gooit er alles uit.

'Wanneer ik denk: Mijn bed zal mij troost brengen...' ja, er zijn mensen die snakken naar een uur slaap, zo uitgeput zijn ze: van verdriet of van piekeren. Als u wilt weten hoe lang een nacht kan duren, moet u het eens aan een zieke vragen. Een dichter (J.C. van Schagen) schreef:

De groote boomen staan te droomen.
God is vannacht nog niet gekomen.
Misschien was hij nog niet gereed,
Misschien, dat hij de weg niet weet,
of dat hij zijn planeet vergeet.
Ik hoor een eindeloos vragen stroomen

In 't heimenis der grote boomen:
Waarom is God vannacht weer niet gekomen?

En toch is dat niet Jobs klacht: de *afwezigheid* van God. Zijn klacht is precies het tegenovergestelde: hij noemt *God zelf* zijn grootste plaag. - '*Waarom laat u me niet met rust?*'- God heeft voor Job een verschrikkelijk gezicht gekregen: dat van een tegenstander. En zo komt Job tot het ergste dat voor een Oudtestamentisch mens mogelijk is: de dood omarmen. Dat is schrijnend, want het Oude Testament is zeer aards. Trouwens, het Nieuwe ook. Allerlei christelijke gezangen als 'Hier beneden is het niet' klinken misschien wel bijbels, maar ze zijn het niet. 'Hier beneden is het wel' zou er boven de bijbel kunnen staan, en zeker boven het Oude Testament. Het leven is door God bedoeld. De dood is daarin een wrede indringer. Maar voor Job is het anders geworden: het leven is voor hem geen leven meer; daardoor is de dood aantrekkelijk geworden. 'Was ik maar gestorven,' zo klinkt het.

Maar het wordt nog bijtender: '*Wat is de mens, dat Gij hem zo groot acht, en uw aandacht op hem vestigt?*' Herkent u die woorden? Ze komen ook nog ergens anders in de bijbel voor: in Psalm 8. Psalm 8 is één groot loflied op God die de mens zo groot, ja, bijna goddelijk heeft gemaakt. Job neemt diezelfde woorden van Psalm 8 hier in de mond. Met één groot verschil. Job bedoelt het sarcastisch. Niet: vanwaar die aandacht voor de mens dat Gij hem zo *groot* hebt gemaakt? Maar: vanwaar al die aandacht voor de mens dat Gij het hem zo *moeilijk* maakt. Waar hebben wij die 'eer' aan te danken? Ja, u begrijpt: dat is een eer tussen aanhalingstekens.

Maar het wordt nog schrijnender. '*Als het al is omdat ik gezondigd heb...*' Ja, dat hadden zijn vrienden beweerd: al dat leed was natuurlijk een straf; Job zou wel iets op zijn kerfstok hebben. 'Gesteld dat dit zo is,' zegt Job nu tegen God, 'laten we er even van uitgaan dat ik iets fout heb gedaan, wat hebt U daar dan voor last van? Kan zo'n klein mens zo'n grote God daarmee beledigen? Wordt u daar nu echt door geraakt, *Bewaker der mensen?*'

Kijk, en nu zijn we bij de woorden waar het vanmorgen om moet draaien: Bewaker, of: Behoeder der mensen. Veel mensen zullen daar zomaar over heen lezen: het lijkt een van de zovele benamingen voor God. Niks mee aan de hand, zou je zo zeggen. Maar het is anders: als er één uitdrukking is waar alle woede en onmacht en opstand van Job zich in samenballen, dan is het deze. Het lijkt een lofprijzing, maar in Jobs mond klinkt het bijna als een vloek. Weet u wat Job hier eigenlijk doet? Job smijdt als het ware Gods zegen terug naar de hemel. Wat wordt er aan het eind van een kerkdienst ook alweer gezegd? 'De HERE zegene u en *behoede* u.' 'Mooie behoeder bent U!' roept Job. Hij bedoelt niet alleen het woordje eer of aandacht sarcastisch, maar ook de woorden Bewaker/Behoeder der mensen. Al zijn verdriet en frustratie ontladen zich in deze woorden: vanwaar al die 'eer' en 'aandacht' 'Bewaker der mensen'? Job valt God frontaal aan!

We zijn hier wel een heel eind verwijderd van de eerste hoofdstukken. Wat had Job ook alweer gezegd toen al dat leed hem trof? '*De HERE heeft gegeven, de HERE heeft genomen, de naam des HEREN zij geprezen.*' Toen wisten we al: dat zal niet het laatste woord zijn. Maar dit is wel ongehoord! Het is zo ongehoord, dat het ook vaak letterlijk ongehoord blijft. Zo zijn wij op den duur gaan spreken van een *Jobsgeduld*. De volksmond gaat er dus vanuit dat dit boek gaat over berusting en aanvaarding. Maar als dit boek ergens over gaat dan is het wel Job *ongeduld*. En dan niet alleen zijn ongeduld met zijn vrienden, maar ook met God zelf. Job in opstand tegen God – daarover gaan 37 van de 42 hoofdstukken!

Hoe komt het toch dat wij zo vaak over die ongezouten taal in de Schrift heen lezen? Mozes, David, Job – ze zeiden dingen tegen God waar zelfs de meeste verlichte christen zich heden ten dage niet snel aan zal wagen. Het is ook wel op het randje. Daar mag je ook nooit aan wennen. Maar de werkelijke reden waarom wij er gemakkelijk overheen lezen is: wij kennen het twistgesprek met God niet meer. Twistgesprek – een wat ouderwets, maar goed woord voor: het overhoop liggen met God. De bijbel kent het twistgesprek met God nog wel, maar wij kunnen er vaak niet meer mee uit de voeten. Waarom niet? Wij hebben een andere houding tot toppunt van geloven gemaakt: berusting. 'Als het Gods wil is, is er toch niets tegen te doen; je kunt je er dan maar beter bij neerleggen – niet klagen, maar dragen.' En natuurlijk: dat dragen kan heel authentiek en oprecht zijn. Verdriet kan ook rijpen tot echte aanvaarding. Maar berusten *zonder meer* kan een heimelijk vorm van vijandigheid worden. Zoals een kind kan denken: ik zal maar doen wat de juffrouw zegt, ik kan toch niet tegen haar op, maar *als* het kon dan... Zo ziet het geloof voor veel mensen er uit: je kunt God maar beter te vriend houden, want Hij is groot en sterk, maar *als* het kon dan...

Ach ja, zegt u, maar zo geloven wij toch niet meer? Dat is ook zo. Wij houden God het liefst maar zover mogelijk van de oorzaak van het lijden vandaan. Vroeger zeiden we: het lijden komt uit Gods vaderlijke hand. Nu zeggen we: 'Nee, God wil het lijden niet, Hij is immers liefde – sommige dingen gebeuren zonder reden, daar mag je God niet de schuld van geven, Hij kan er ook niets aan doen.' In dat antwoord herkennen we natuurlijk iets meer van Jezus. En toch is het de vraag of er ook hier niet te snel teveel wordt ingevuld. Weet u waarom? Omdat het wel eens zou kunnen neerkomen op een berusting *in een modern jasje*. Het is dezelfde boodschap als vroeger, maar in een eigentijdse verpakking. Het is niet meer een berusting in Gods almacht, maar een berusting in Gods ónmacht.

Dat wil niet zeggen dat mensen geen troost mogen vinden bij Gods onmacht. Als zij er troost bij vinden, dan mag niemand dat afnemen. Maar wij mogen elkaar die troost niet vóorschrijven, in de zin van: zo móet je het zien. Soms kan zich namelijk van mensen een woede meester maken. Er is iets gebeurd in hun leven, en als we in hun innerlijk konden kijken zagen we een mens die een gebalde vuist opheft naar de hemel. Alleen, we krijgen het nooit te zien, want: het mag niet van de omgeving. En dus stoppen ze hun boosheid weg. We komen nooit zover als Job: zij blijven hun mond wel bedwingen. Maar ondertussen stikken ze in hun eigen boosheid die naar binnen slaat in diepe depressie. En God? Ach, God lijkt dan nog veel verder weg.

Logisch! Want weet u waarom de bijbel het twistgesprek met God nog wel kent? Omdat er perioden in een mensenleven kunnen zijn waarin het twistgesprek met God *de enige mogelijkheid is om het gesprek met God nog vol te houden*. Er zijn tijden dat een mens niet eerbiedig kan bidden, maar alleen nog kan komen tot iets dat ligt tussen bidden en vloeken in. Zoals bij Job. Zijn woorden klinken schokkend. Dat waren ze ook. Maar hij bleef spreken *met* God. Dat is meer dan wat zijn vrienden deden: zij spraken alleen *over* God. Maar er *over* spreken is geen kunst. *Uit* je geloof spreken, dat is de kunst. Dat kan een mens alleen als hij eerlijk kan zeggen wat hij denkt en voelt. En dus ook als hij het niet eens is met God. Die eerlijkheid had Job. Hij bleef in zijn diepste leed oprecht.

En God zelf? Het verhaal vertelt dat God liever de ongezouten eerlijkheid van Job had dan de keurige rechtzinnigheid van diens vrienden. Tussen God en zijn kinderen mag het soms ruig toe gaan. Maar God kan tegen een stootje. Zo is het

boek Job ook in de bijbel gekomen. God zelf moet hebben gezegd: Daar kan Ik in komen: in wat Job dreef - zet dat maar in de bijbel. Het boek Job is dus een teken dat God van zijn kant het gesprek met ons nooit zal opgeven. Ook niet na de meest bittere klachten. Juist ter wille van mensen als Job blijft Hij met ons op weg. Want ook God berust – net als zijn vriend Job - niet in de bittere feiten. Hij bouwt een nieuwe wereld. Daarom: al is het door diepten heen – dat Koninkrijk van God, dat wordt nog wel wat. Al mag je wel eens vragen: wanneer dan? En: waarom duurt het zo lang?